STANOVISKA

EVROPSKÝ HOSPODÁŘSKÝ A SOCIÁLNÍ VÝBOR

576. PLENÁRNÍ ZASEDÁNÍ EVROPSKÉHO HOSPODÁŘSKÉHO A SOCIÁLNÍHO VÝBORU, 22. 2. 2023–23. 2. 2023

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu „Energetická politika a trh práce: dopad na zaměstnanost v regionech procházejících transformací energetiky“

(stanovisko z vlastní iniciativy)

(2023/C 146/02)

Zpravodajka: **Maria del Carmen Barrera Chamorro**

Rozhodnutí plenárního shromáždění	20.1.2022
Právní základ	čl. 52 odst. 2 jednacího řádu
	stanovisko z vlastní iniciativy
Odpovědná sekce	Zaměstnanost, sociální věci, občanství
Přijato v sekci	30.1.2023
Přijato na plenárním zasedání	22.2.2023
Plenární zasedání č.	576
Výsledek hlasování	
(pro/proti/zdrželi se hlasování)	123/43/20

1. **Závěry a doporučení**

1.1 **Evropský hospodářský a sociální výbor** (EHSV) konstatuje, že zesílení negativních dopadů klimatické krize, jakož i nejistota a krize vyplývající z nové geopolitické situace a situace na trhu s energií vyžadují, aby Evropská unie radikálně urychlila přechod na čistou energii a posílila energetickou nezávislost Evropy ve vztahu k nespolehlivým dodavatelům a nestabilním fosilním palivům. Vítá proto plány Evropské komise určené pro tyto účely (např. plán REPowerEU a jeho dodatečné financování prostřednictvím Nástroje pro oživení a odolnost).

1.2 EHSV rovněž upozorňuje, že environmentální rizika (klimatická krize) a rizika energetická (závislost na energii z fosilních zdrojů) různými způsoby ovlivňují hospodářské činnosti a všechna související politická opatření. Mají značný dopad na ty nejzranitelnější regiony, hospodářská odvětví, pracovníky a skupiny obyvatelstva, který má různé podoby. EHSV se proto domnívá, že je nezbytné věnovat zvláštní pozornost regionům zapojeným do spravedlivé transformace, kde existuje těsnější provázanost mezi rozvojem odvětví energetiky a požadavky trhu práce a kde budou zapotřebí konkrétní politická opatření.

1.3 Nejdůvěryhodnější studie v tomto ohledu ukazují, že úspěch ekologické transformace obecně, a zejména transformace energetiky, by mohl zvýšit HDP (některé studie odhadují jeho nárůst o 5,6 % do roku 2050), úroveň zaměstnanosti (MOP a agentura IRENA odhadují, že počet vytvořených pracovních míst bude oproti počtu míst, jež zaniknou, čtyřnásobný) a její kvalitu, neboť bude vyžadována vyšší kvalifikace. Snížení cen energie díky navýšení dostupných zdrojů energie, zejména obnovitelných, identifikovaných a podporovaných prostřednictvím vhodné zelené taxonomie EU, zlepší přístup k těmto službám a také výrobu, přičemž dojde k vytvoření více pracovních míst. Delokalizace pracovních míst vytvořených v odvětví obnovitelných energií je obtížnější, což bude přínosem pro mnoho regionů, zejména pro ty, kterým ve větší míře hrozí vylidňování. Rovněž by měly být zohledněny pozitivní účinky, jež budou mít na zdraví změny v oblasti pracovního prostředí.

1.4 EHSV je však velmi znepokojen závažnými negativními krátkodobými a střednědobými dopady transformace energetiky na hospodářství, zaměstnanost a společnost, umocněnými současnou geopolitickou krizí v podobě války na Ukrajině a ekonomickou situací (vysokou inflací). Nárůst cen energií postihl nejzranitelnější domácnosti i mnoho podniků v celé EU. Vysoké účty za energie zvyšují náklady podniků a mají dopad na úroveň jejich výroby a zaměstnanosti, přičemž jsou tyto podniky nuceny plánovat restrukturalizaci. To dokazuje, že energetická politika a její proměny mají zásadní vliv na přizpůsobení a rovnováhu klíčových aktérů trhu práce – zaměstnance i zaměstnavatele. Je proto třeba energetický trh velice brzy stabilizovat a jeho budoucnost řídit pomocí nových pravidel, jež by měla propojit souběžnou ekologickou a digitální transformaci, odolnost a konkurenceschopnost.

1.5 Za účelem nápravy nebo zmírnění těchto negativních dopadů transformace energetiky v současném kontextu nových událostí EHSV navrhuje, aby členské státy uvážily vhodné způsoby, jak do regulačních rámců a politik v oblasti životního prostředí a energetiky lépe začlenit politiky v oblasti trhu práce (udržitelné pobídky pro kvalitní zaměstnanost jako přidaná hodnota transformace energetiky; finanční prostředky na sdílení nákladů na restrukturalizační procesy, ať už dočasné nebo trvalé; odborné rekvalifikační programy pro zlepšení zaměstnatelnosti v dekarbonizovaném hospodářství atd.), jakož i politiky sociálního zabezpečení (záruky všeobecného přístupu k energetickým službám, zajištění přístupu k náhradnímu příjmu a přiměřenému minimálnímu příjmu atd.). Toto začlenění v rámci vnitrostátních opatření k provedení akčního plánu pro evropský pilíř sociálních práv by mělo být vždy prováděno prostřednictvím sociálního dialogu a kolektivního vyjednávání, aniž by byla dotčena nezávislost a rozmanitost různých systémů pracovněprávních vztahů jednotlivých států.

1.6 Vzhledem k větší složitosti těchto výzev EHSV navrhuje, aby byly v rámci obnovené politiky soudržnosti (hospodářské, sociální a územní) upřednostněny vzájemné vazby mezi otázkami transformace energetiky, trhů práce a regionálního rozvoje. Jakkoli vztah mezi energetickou politikou EU a trhem práce v regionálním kontextu platí pro všechny regiony v EU, za zvláštní případ lze považovat regiony zapojené do spravedlivé transformace, jež vykazují výrazný podíl konvenční energetiky s dopadem na návazná průmyslová odvětví. Za tímto účelem by měly být zohledněny užitečné ukazatele, jako je ukazatel potenciálu dekarbonizace z hlediska zaměstnanosti (DEP). EHSV znovu potvrzuje své přesvědčení, že má-li být účinně dosaženo cílů politiky v oblasti klimatu a cílů transformace energetiky, je třeba účinněji používat mechanismus pro spravedlivou transformaci a zohlednit při tom tempo slučitelné se situací malých i velkých podniků. Za těchto podmínek je nutno vypracovat další doplňková opatření na regionální úrovni, aby bylo zachováno co nejvíce pracovních míst a aby bylo zajištěno, že nová pracovní místa budou kvalitní, a to vždy za skutečného nebo účinného využití sociálního dialogu a kolektivního vyjednávání a zapojení subjektů sociální ekonomiky. Komise by měla toto posílení sociálního rozměru podporovat. Veškerá zvažovaná opatření či politiky je vždy nutno formulovat tak, aby odpovídala povaze vnitrostátních systémů pracovněprávních vztahů i úlohám, pravomocem a autonomii sociálních partnerů.

1.7 EHSV vyzývá Komisi a Parlament, členské státy a regiony EU, aby inovativnějším a účinnějším způsobem zapojovaly sociální partnery a další organizace občanské společnosti do navrhování a provádění politik v oblasti transformace energetiky s vysokou přidanou hodnotou z hlediska zaměstnanosti a sociální ochrany, jakož i do jejich monitorování a hodnocení. V případových studiích provedených v tomto ohledu byla zřejmá územní nerovnováha v této oblasti. Vyzývá proto Komisi a členské státy, aby prostřednictvím sociálního dialogu a zapojení sociální ekonomiky přijaly opatření s cílem usnadnit vyváženější územní a sociálně-ekonomický rozvoj. Lze například podporovat procesy konzultace a případně sociální pakty k zajištění hospodářské, pracovní a sociálně spravedlivé transformace energetiky.

1.8 EHSV uznává potřebu posílit politiky v oblasti veřejných i soukromých investic, jakož i politiky sociálních kompenzací, a to vzhledem k probíhající geopolitické krizi a jejím negativním dopadům na konkurenceschopnost velkých podniků EU a na malé a střední podniky, jakož i na nejzranitelnější domácnosti. Kromě jiných mechanismů se podporuje využívání plánu REPowerEU v rámci Nástroje pro oživení a odolnost, aby se stabilizovaly tržní podmínky a zajistily všeobecné dodávky evropským občanům. Tuto nezbytnost a naléhavost je třeba řešit pomocí více hospodářských a sociálních investičních opatření (například prostřednictvím podpor určených ke kompenzaci vyšších nákladů podniků, zajištění zdrojů v zájmu předcházení energetické chudobě atd.), aniž by se však snížily cíle stanovené pro oblast dekarbonizace, protože další zpomalení by mělo ve střednědobém a dlouhodobém horizontu nepříznivější účinky než jejich zrychlení.

1.9 EHSV se domnívá, že jak velké podniky, tak malé a střední podniky hrají důležitou úlohu při plnění cíle transformace energetiky, a to díky náročným podmínkám týkajícím se prosazování udržitelných kvalitních pracovních míst a sociální ochrany, a pro zajištění všeobecného přístupu k energetickým službám (například prostřednictvím předcházení energetické chudobě). Aby však bylo možné čelit největším obtížím, s nimiž se potýkají malé a střední podniky, EHSV vyzývá ke zlepšení programů pro přístup malých a středních podniků k financování, a to tím, že tyto programy budou zrychleny a zjednodušeny, přičemž budou zajištěny stálé podpůrné a doprovodné služby.

1.10 EHSV rovněž doporučuje posílit účast prozumentů (pasivních spotřebitelů energie, kteří se coby výrobci energie z obnovitelných zdrojů stávají aktivními občany) a občanů (energetických komunit) s cílem urychlit transformaci energetiky v Evropě.

1.11 EHSV má za to, že územní plány transformace energetiky by měly být doprovázeny příslušnými úmluvami nebo dohodami o spravedlivých sociálních konzultacích Díky nim se vytváření a zachování udržitelných kvalitních pracovních míst a podpora lidí stanou nezbytnými podmínkami při navrhování, provádění a hodnocení plánovaných opatření, a to i v souvislosti s financováním čerpaným za účelem podpory transformace energetiky.

1.12 Současné zkušenosti se sociálním dialogem a kolektivním vyjednáváním v kontextu transformace energetiky na úrovni makropolitik však pozitivní nejsou. Ve většině zemí je zapojení sociálních partnerů do navrhování, provádění a tvorby politik souvisejících se souběžnou transformací (digitální a zelenou) považováno za nedostatečné.

2. **Souvislosti a hlavní prvky**

2.1 EHSV pozitivně hodnotí skutečnost, že EU je předním světovým emitentem, jenž přijal závazek dosáhnout do roku 2050 klimatické neutrality, obnovený na konferenci COP27 (7.–8. listopadu 2022) navzdory pochybnostem dalších velkých světových emitentů. Zdůrazňuje však, že účinnost opatření přijatých za účelem dekarbonizace evropského hospodářství a energetického systému EU, jež má proběhnout v nadcházejících letech, se projeví nejen dosažením tohoto environmentálního cíle, ale také tím, zda bude transformace spravedlivá pro všechny a přispěje tak k podpoře udržitelné a prosperující společnosti s moderní a konkurenceschopnou ekonomikou účinně využívající zdroje a vysokou úrovní kvalitní zaměstnanosti.

2.2 EHSV ve svém stanovisku Strategická vize pro transformaci energetiky v zájmu dosažení strategické autonomie EU ([1]) uznává příležitosti k úspěchu procesu dekarbonizace energetiky. Varuje však také před sociálními a hospodářskými riziky vyplývajícími ze současné energetické krize. Dočasné problémy, které vytvářejí další tlak a ztěžují plnění stanovených cílů v oblasti dekarbonizace (válka na Ukrajině, inflační krize atd.), jsou umocněny strukturálními problémy, jako je změna klimatu, jejichž negativní dopady na EU a její regiony jsou stále viditelnější.

2.3 EHSV si je vědom toho, že vysoké ceny plynu a elektřiny mají závažný dopad na všechny podniky i na nejzranitelnější domácnosti. Inflační spirála vede k uzavírání průmyslových závodů (např. Slovalco na Slovensku) a poškozuje také konkurenceschopnost mnoha podniků.

2.4 EHSV rovněž bere na vědomí zprávy nadace Eurofound ([2]), podle nichž se zvýšila energetická chudoba. Ačkoli členské státy výrazně zvýšily úsilí o zavedení sociálních opatření ke zmírnění socioekonomických dopadů nových krizí a mimořádných událostí, tato opatření se ukázala být nedostatečná. Proto je důležité posílit sociální cíle. Jak zdůraznila agentura EEA, návrh a provádění balíčků politik a opatření v oblasti zmírňování změny klimatu musí zohlednit, kde k sociálním dopadům dochází a jak je učinit spravedlivější tam, kde jsou nevyhnutelné (*Exploring the social challenges of low carbon energy policies in Europe* (Prozkoumání sociálních výzev politik v oblasti nízkouhlíkové energetiky v Evropě), říjen 2021 ([3])).

2.5 V souvislosti s novými mimořádnými situacemi EHSV požaduje, aby byla rozšířena a posílena zvláštní opatření EU a členských států, s cílem kompenzovat nejškodlivější hospodářské a sociální dopady a dopady na zaměstnanost vyplývající z plnění ambiciózních cílů v oblasti klimatu, aniž by tím byly současně tyto cíle zpochybněny. Domnívá se rovněž, že by měly být zasazeny do politik soudržnosti. EHSV již tento důraz na politiky soudržnosti v rámci politik EU v oblasti klimatu kladl ve svém stanovisku (ECO/579 ([4])), a to s cílem podtrhnout význam opatření, jež mají podnikům pomoci přizpůsobit se požadavkům vyplývajícím z transformace energetiky, včetně restrukturalizací, a předcházet energetické chudobě.

([1]) Úř. věst. C 75, 28.2.2023, s. 102.
([2]) https://www.eurofound.europa.eu/cs/publications/customised-report/2022/the-cost-of-living-crisis-and-energy-poverty-in-the-eu-social-impact-and-policy-responses-background.
([3]) https://www.eea.europa.eu/publications/exploring-the-social-challenges-of.
([4]) Úř. věst. C 323, 26.8.2022, s. 54.

2.6 Pokud jde o strukturálnější hledisko, cílem balíčku opatření „Fit for 55“ je revidovat a aktualizovat právní předpisy EU a zahájit iniciativy, které mají zajistit, aby byly politiky EU v souladu s cíli v oblasti klimatu dohodnutými Radou a Evropským parlamentem, jak slíbila Zelená dohoda pro Evropu a jak je závazně stanoveno v evropských právních předpisech v oblasti klimatu. **EHSV se proto domnívá, že politiky týkající se boje proti klimatické krizi mohou vést k zásadním změnám v hospodářství a v krátkodobém, střednědobém a dlouhodobém horizontu pak k sociálním otřesům, s dopadem na blahobyt a na zaměstnanost, zejména v některých regionech. Navíc stejně jako nelze dosáhnout sociálního pokroku bez silné hospodářské výkonnosti, nelze dosáhnout ani udržitelného hospodářského růstu, aniž by byla zajištěna ekologická transformace a transformace energetiky, která bude sociálně spravedlivá a spravedlivá z hlediska práce.**

2.7 **Dopady na trhy práce budou o mnoho výraznější v některých sektorech a regionech** s uhlíkově náročnými odvětvími, která by mohla ukončit svou činnost. Potřeba urychlit transformaci energetiky musí být doprovázena „mechanismem pro spravedlivou transformaci“. Vzhledem k tomu, že pozitivní důsledky nenastanou automaticky, EHSV je přesvědčen, že má-li být transformace energetiky úspěšná, je nezbytné **navrhnout a provést inkluzivní investiční politiky** (podmíněné podporou udržitelných důstojných pracovních míst), do nichž bude zapojena společnost, přičemž bude zahrnut hlas zaměstnanců a jejich zastoupení na makroúrovni (EU a členské státy), na střední úrovni (odvětví) a na mikroúrovni (podniky, místní jednotky).

2.8 V tomto nejistém a měnícím se prostředí považuje EHSV rámce energetické unie a Zelené dohody pro Evropu za správné, **ale nedostatečné pro provádění politik v oblasti klimatu a energetiky, které by zajistily sociální a regionální soudržnost** prostřednictvím intenzivních **investic** do technologických inovací, tvorby udržitelných kvalitních pracovních míst, posílení lidského kapitálu a vytváření regionálního sociálního kapitálu. EHSV vybízí, aby byly za tímto účelem využívány osvědčené postupy ([5]). Připomíná, že existují různé strategie, například projekty výstavby solárních zařízení v bývalých oblastech těžby hnědého uhlí v Portugalsku a Řecku nebo vysoce strategicky zaměřená podpora prozumentů v Litvě. EHSV konstatuje, že tyto zkušenosti stále nepředstavují obecně rozšířenou nebo dominantní praxi.

2.9 Podle zprávy vypracované na žádost Výboru pro průmysl, výzkum a energetiku Evropského parlamentu se **náklady vzniklé v důsledku nedostatečných ambicí v rámci těchto politik spravedlivé transformace evropské energetiky odhadují na 5,6 % HDP EU v roce 2050**. EHSV sdílí názor, že aby bylo možné těmto nákladům předejít, bude nutné **zajistit výsledek spravedlivé transformace, a to i pokud jde o zaměstnanost**. Zpráva doporučuje a kvantifikuje několik opatření EU za tímto účelem ([6]):

— ambiciózní úrovně financování EU vedle zdrojů členských států na podporu inovací v oblasti technologií čisté energie. EHSV se již v tomto smyslu vyjádřil ve svém stanovisku INT/913;

— celosvětové vedoucí postavení EU v mnohostranné spolupráci při transformaci energetiky by přineslo 94 miliard EUR ročně;

— nařízení o taxonomii EU by pomohlo zvýšit HDP EU o 39 miliard EUR ročně, a to díky upřesnění toho, co znamenají odpovědné investice do energetiky, a díky tomu, že by podpořilo správu v oblasti životního prostředí a sociálních věcí.

2.10 EHSV se domnívá, že zásadní součástí řešení pro zajištění konkurenceschopného, klimaticky neutrálního, oběhového a inkluzivního hospodářství v EU jsou nejen velké podniky, ale i malé a střední podniky. Měly by být vytvořeny a zachovány vhodné podmínky financování a podpory. Měla by být zajištěna větší přístupnost financování pro malé a střední podniky pomocí zjednodušených a přizpůsobených správních postupů. Vytvoření podpůrných služeb pro malé a střední podniky usnadní efektivní přístup k těmto opatřením a podpoří vytváření udržitelných podnikatelských ekosystémů ve všech regionech EU (NUTS I, II a III), nejen v těch, které jsou v současné době označovány za území zapojená do spravedlivé transformace (přibližně sto regionů NUTS III a 31 regionů NUTS II) ([7]).

2.11 EHSV vítá zřízení Fondu pro spravedlivou transformaci a Sociálního fondu pro klimatická opatření ([8]). Je však přesvědčen, že tyto fondy nebudou poskytovat veškerou finanční podporu potřebnou k řešení sociálně-ekonomických dopadů a dopadů na zaměstnanost sociálně odpovědným způsobem. EHSV zdůrazňuje, že spravedlivá transformace energetiky nespočívá pouze ve financování, ale zahrnuje také cíl vytvářet kvalitní pracovní místa, posilovat demokratickou účast (i v rámci podniků), a to za respektování autonomie a rozmanitosti vnitrostátních systémů průmyslových vztahů,

([5]) Viz Úř. věst. C 47, 11.2.2020, s. 30 a Úř. věst. C 62, 15.2.2019, s. 269.
([6]) https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/694222/EPRS_STU(2021)694222_EN.pdf.
([7]) https://ec.europa.eu/eurostat/web/nuts/background.
([8]) Úř. věst. C 152, 6.4.2022, s. 158.

a zachovávat a dále zvyšovat konkurenceschopnost evropských podniků. EHSV vyzývá k přijetí specifických opatření na všech úrovních, rovněž v rámci fungování evropského semestru, s cílem zvýšit zapojení místních a regionálních orgánů a sociálních partnerů. Domnívá se také, že je nezbytné požadovat mechanismy pro sledování a hodnocení řádného využívání finančních prostředků určených na spravedlivou transformaci energetiky, a to prostřednictvím ověřování toho, zda podniky čerpající tyto prostředky naplňují cíle stanovené v sociální a pracovní oblasti.

2.12 EHSV vyzývá Komisi, aby při posuzování vnitrostátních plánů v oblasti energetiky a klimatu, jakož i v územních plánech spravedlivé transformace členských států posílila cíle v sociální oblasti a v oblasti zaměstnanosti, jako jsou:

— zahrnutí aktivních politik zaměstnanosti, které usnadní přechod mezi zaměstnáními, a to prostřednictvím rekvalifikací a investic v oblasti vzdělávání týkajících se vysoce kvalitních zelených pracovních míst,

— podpora osob, které přišly o práci v důsledku dekarbonizace, pomocí finančních prostředků pocházejících od států a podniků, které jsou příjemci, s cílem zajistit, aby transformace energetiky mohla mít pozitivní bilanci v oblasti zaměstnanosti,

— rozvoj regionálního hospodářského potenciálu souvisejícího s energií z obnovitelných zdrojů, jakož i nových forem účasti na výrobě elektřiny (např. zakládání družstev pro vlastní spotřebu s kapacitou vytvářet přebytky pro společnost; podpora samostatné výdělečné činnosti v rámci výroby energie z obnovitelných zdrojů atd.),

— účinný boj proti energetické chudobě. V evropském pilíři sociálních práv je stanovena záruka přístupu k energetickým službám pro všechny obyvatele (zásada 20).

EHSV se domnívá, že pro dosažení těchto ambiciózních cílů je nezbytné podporovat rozvoj územních plánů zaměstnanosti a odborné způsobilosti pro budoucnost, a to s aktivním zapojením všech zúčastněných stran, zejména sociálních partnerů.

3. **Souvislosti a hlavní přínosy mezinárodních vědeckých důkazů o dopadech spravedlivé transformace energetiky na zaměstnanost**

3.1 EHSV konstatuje, že nahrazení konvenčních elektráren na fosilní paliva obnovitelnými zdroji může ovlivnit zaměstnanost různými způsoby. Mohla by vzniknout nová zelená pracovní místa v odvětví energie z obnovitelných zdrojů a rovněž by mohla být přesunuta zaměstnanost v jiných odvětvích. Je třeba vzít v potaz možné zvýšení cen energií, které by mohlo potlačit poptávku po pracovní síle v energeticky náročných odvětvích a snížit kupní sílu domácností. Data potvrzují, že energetická politika zaměřená na obnovitelné zdroje vytváří, ničí nebo přetváří pracovní místa v průmyslových zemích.

3.2 EHSV konstatuje, že neexistuje úplný vědecký konsensus ohledně konečné bilance, pokud jde o zaměstnanost v souvislosti s transformací energetiky. Některé studie poukazují na případy, kdy nebyl zaznamenán žádný čistý růst zaměstnanosti (případ Polska) nebo jen velmi skromný růst (případ Německa). MOP však odhaduje, že dekarbonizace hospodářství povede ke ztrátě přibližně 6 milionů pracovních míst, nicméně nově vytvořená pracovní místa se v zemích agentury IRENA zvýší v roce 2030 na čtyřnásobek, a to z 11 na 43 milionů ([9]). Ve všech scénářích agentury IEA poroste zaměstnanost v oblasti výroby čisté energie, což vynahradí ztrátu pracovních míst v odvětvích fosilních paliv. Podle scénáře nulových čistých emisí do roku 2050 změní 16 milionů pracovníků svou úlohu, přičemž získá úlohu novou související s čistou energií. Zpráva USEER (2022) ([10]) pro USA předpovídá podobný vývoj: zaměstnanost v oblasti energetiky vzrostla o 4 % v oblasti čisté energie (pouze 2,8 % celkové zaměstnanosti).

3.3 EHSV poukazuje na řadu nevyvážeností. Nová pracovní místa spojená s čistou energií nejsou vždy na stejném místě jako pracovní místa, která jimi mají být nahrazena, a vyžadují nové dovednosti. Vnitrostátní právní předpisy a související energetické politiky by se proto měly zaměřit na zajištění toho, aby budování kapacit pro transformaci bylo úspěšné a přineslo co největší prospěch většině. V odvětví energie z obnovitelných zdrojů je navíc podíl žen na pracovní síle (32 %) vyšší než v jiných částech odvětví energetiky. Nicméně v odvětví větrné energetiky je to necelých 21 %, což ukazuje, že v tomto sektoru genderové stereotypy i nadále existují. Vnitrostátní právní předpisy a jejich prováděcí politiky proto musí klást důraz na cíle rovnosti žen a mužů v rámci těchto nových pracovních míst.

([9]) https://irena.org/-/media/Files/IRENA/Agency/Publication/2019/Jan/IRENA_Gender_perspective_2019.pdf.
([10]) https://www.energy.gov/policy/us-energy-employment-jobs-report-useer.

3.4 Dle EHSV je nezbytné uznat, že transformace energetiky není pouze otázkou technologií a veřejných a soukromých investic, ale představuje zásadní globální sociální výzvu. Proto musí být zaručena a podporována účast občanské společnosti uživatelů a pracovní společnosti výrobců (podniků a pracovníků, a to přímo i prostřednictvím jejich zástupců). Klimatické aspekty musí být zohledněny v rámci všech druhů politik a rozhodnutí. EHSV se dále domnívá, že ty by měly být koncipovány prostřednictvím postupů sociální konzultace a případně z nich vyplývajících dohod mezi orgány na všech úrovních, sociálními partnery – přičemž by měla být vždy respektována autonomie a rozmanitost pracovněprávních vztahů v jednotlivých státech – a dalšími organizacemi zastupujícími občanskou společnost, s cílem dosáhnout inkluzivní transformace energetiky pro pracovníky, spotřebitele a širokou veřejnost.

3.5 EHSV konstatuje, že z přezkumu vědecké literatury a zkušeností z jednotlivých případů, některých úspěšných a jiných neúspěšných, vyplývá, že neexistuje jediný předem stanovený postup transformace a že dopad, jaký má transformace energetiky na pracovní místa a pracoviště, závisí na sociálních podmínkách, za jakých jsou zaváděny technologie a prováděny změny v rámci transformace energetiky. Údaje z případových studií na úrovni podniků (např. Renault, Siemens Energy ([11])) ukazují, že v případě zapojení zaměstnanců vedlo přijetí změn k pozitivním výsledkům (vyšší pracovní způsobilost, produktivita a kvalita výrobků).

3.6 Závěry o sociálním dialogu a kolektivním vyjednávání v kontextu transformace energetiky na úrovni makropolitik však pozitivní nejsou. Ve většině zemí je zapojení sociálních partnerů do navrhování, provádění a tvorby politik souvisejících se souběžnou transformací (digitální a zelenou) považováno za nedostatečné. Podle zkušeností některých zemí může tento nedostatek vyplývat ze dvou základních výzev, jimž čelí sociální partneři:

— institucionální rámce jsou sice značně rozmanité, všechny však postrádají opatření na podporu sociálního dialogu a kolektivního vyjednávání při stanovování sociálních a pracovních práv spojených se spravedlivou energetickou transformací (např. Itálie, Španělsko, Polsko, Německo atd.),

— partneři nemají dostatečnou kapacitu pro náležité zapojení do diskusí o budoucnosti práce v oblasti transformace energetiky, formulaci priorit a účinné naplňování svých plánů. A to navzdory tomu, že na vnitrostátní úrovni existují legislativní zkušenosti, jako je například ta španělská týkající se podpory „dohod o sociálním partnerství“ v zájmu spravedlivé transformace energetiky (zákon č. 7/2021).

4. **Obecné připomínky**

4.1 EHSV bere na vědomí analýzy, které ukazují, že jak politické, tak právní nástroje EU mohou být důležité pro řešení výzev, jež přináší transformace energetiky z hospodářského a sociálního hlediska a z hlediska spravedlivé práce. Domnívá se však také, že stávající nástroje (např. směrnice o zřízení evropské rady zaměstnanců nebo směrnice o obecném rámci pro informování zaměstnanců a projednávání se zaměstnanci), které jsou provedeny ve všech členských státech, je třeba účinně uplatňovat a prosazovat. EHSV požaduje, aby byly na různých příslušných úrovních podpořeny a přijaty nejvhodnější reformy zaměřené na posílení sociálního dialogu a zahrnutí kolektivního vyjednávání do těchto procesů spravedlivé transformace energetiky, s cílem podpořit pozitivní rovnováhu, pokud jde o vytváření udržitelných pracovních míst a ochranu pracovníků, a zároveň zachovat odpovídající hospodářskou a podnikatelskou strukturu ve všech členských státech a regionech a současně vždy řádně respektovat autonomii sociálních partnerů.

4.2 Zkušenosti rovněž ukazují, že hospodářské změny a změny ve strukturách zaměstnanosti vyplývající z transformace energetiky jsou z hlediska spravedlivé sociální a profesní transformace někdy úspěšné a někdy neúspěšné, podle toho, zda se dbá na to, aby byl při přesunu pracovních míst z činností, které jsou kvůli své uhlíkové stopě neudržitelné, do jiných udržitelných pracovních míst, podstatně zachován objem zaměstnanosti. Interakce mezi energetickou politikou a politikou zaměstnanosti má rovněž dopad na širší regionální prostředí nebo kontext a vytváří příležitosti i rizika (např. výkupní ceny; nárůst cen energií, který ohrožuje pracovní místa v průmyslu, jako v případě Německa a Španělska). EHSV konstatuje, že v některých regionech, například v těžební oblasti severního Španělska, jsou zkušenosti takové, že nových pracovních míst vzniklých v důsledku transformace energetiky výrazně méně a jsou spojena s nižšími mzdami než místa předchozí.

4.3 Z globálnějšího pohledu EHSV konstatuje, že podle nejdůvěryhodnějších studií pracuje přibližně 45 % pracovníků v odvětví energetiky na světě v povoláních vyžadujících vysoce odborné dovednosti, zatímco obecně v hospodářství takových pracovních míst existuje necelých 25 %. Tato možnost však neexistuje všude a je třeba více usilovat o zajištění spravedlivé transformace zaměřené na lidi, a to v zájmu dotčených pracovníků, aby se zabránilo tomu, že v celkovém součtu bude výsledkem dekarbonizace čistá nezaměstnanost, jako je tomu v případě Polska.

([11]) https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2022/733972/IPOL_STU(2022)733972_EN.pdf.

4.4 EHSV je přesvědčen, že – jak vyplývá ze zpráv ([12]) agentury IRENA a MOP – potenciál energie z obnovitelných zdrojů pro vytváření udržitelné důstojné práce je jasným ukazatelem toho, že udržitelnost životního prostředí a tvorba pracovních míst se vzájemně nevylučují. Mohou a měly by se vzájemně doplňovat, a to díky vytvoření vhodných právních, politických a finančních podmínek, které budou vyžadovat náležitou odpovědnost všech podniků přijímajících finanční prostředky a zajišťovat zapojení všech zúčastněných stran (územních celků, sociálních partnerů a občanů) do jejich správy.

5. **Konkrétní připomínky**

5.1 EHSV konstatuje, že energetický průmysl bude mít v rámci hospodářství stále strategičtější postavení, neboť je klíčovou hnací silou pro všechna odvětví. V současném kontextu krize a změn jsou s ním však spojeny různé nevyváženosti a rizika, která je třeba řešit prostřednictvím vhodných investic, soudržných politik a nových struktur správy, aby se zajistilo zapojení územní ekonomiky, občanské společnosti a sociálních partnerů. Územní plány transformace energetiky by měly být doprovázeny příslušnými úmluvami nebo dohodami o spravedlivých sociálních konzultacích, v nichž budou vytváření a zachování udržitelných kvalitních pracovních míst a podpora lidí nezbytnými podmínkami při navrhování, provádění a hodnocení plánovaných opatření.

5.2 EHSV připomíná, že jedním z klíčových mechanismů správy a řízení pro provádění sociálně spravedlivých transformací a monitorování jejich pokroku je evropský semestr. EHSV již dříve uvedl, že provádění evropského pilíře sociálních práv v rámci cyklu evropského semestru spolu s jeho monitorováním prostřednictvím srovnávacího přehledu sociálních ukazatelů je krok správným směrem ([13]). Domnívá se však, že by měl být kladen větší důraz na interakci mezi politikami v oblasti životního prostředí a zaměstnanosti s cílem podpořit konečnou bilanci, která bude příznivá z hlediska vytvořených udržitelných kvalitních pracovních míst a záruk dostatečného příjmu pro ty, kteří přijdou o práci a nebudou moci nalézt novou. Je třeba posílit úlohu regionů a jejich sociální kapitál, inteligentní specializaci a agendu v oblasti lidského kapitálu.

5.3 EHSV opakuje, že je třeba provést příslušné acquis EU a členských států v oblasti pracovního práva a sociálního zabezpečení. Obdobně s tím, co EHSV již uvedl dříve, Evropský parlament, Rada a Komise vyhlášením evropského pilíře sociálních práv (dále jen sociální pilíř) na summitu v Göteborgu v listopadu 2017 znovu potvrdily svůj závazek usilovat o spravedlivější Evropu, ve které bude více rovnosti. Pilíř by měl sloužit jako kompas pro obnovenou vzestupnou konvergenci směrem ke zlepšení pracovních a životních podmínek, který bude určovat směr reforem na trhu práce a v oblasti sociální politiky ([14]).

5.4 U právních předpisů provádějících evropský právní rámec pro klima EHSV zjistil značné rozdíly. Například ve francouzských právních předpisech tak byl tento rozměr zapojení podniků a zastoupení pracovníků zdůrazněn v interakci mezi ekologickou transformací a sociálně-pracovními otázkami; oproti tomu v jiných právních předpisech, jako jsou předpisy italské nebo španělské nebo předpisy platné v regionech procházejících spravedlivou transformací ve východoevropských zemích, se o těchto povinnostech a právech téměř nehovoří. EHSV například upozorňuje na pozitivní zkušenost z Francie (zákon č. 2021-1104), kde byl pojem „výzvy ekologické transformace“ začleněn do zákoníku práce spolu s pravomocemi souvisejícími s odvětvovými dohodami, systémy pro řízení pracovních míst zaměřenými na budoucnost a kompetencemi souvisejícími s řešením výzev specifických pro ekologickou a energetickou transformaci (článek L 2242-20), jakož i právem odborů vydávat varování v oblasti životního prostředí a veřejného zdraví (L 4133-L 4133-4). EHSV proto vyzývá Komisi, aby – za přísného respektování autonomie a rozmanitosti evropských systémů pracovněprávních vztahů – podporovala iniciativy zaměřené na výměnu osvědčených postupů mezi jednotlivými členskými státy a regiony.

5.5 EHSV trvá na tom, že hlavní předpoklad úspěšné transformace spočívá v proaktivním a inkluzivním přístupu, který garantuje a podporuje konkrétní politiky v oblasti práce a sociálního zabezpečení. Důležitým rysem úspěšných politik by mělo být jejich náležité zaměření na skutečné potřeby trhu práce, zejména, avšak nikoliv výhradně v regionech nejvíce zasažených přechodem z energie z fosilních zdrojů na energii ze zdrojů obnovitelných nebo těch, jež využívají příležitostí, které nabízejí regiony bohaté na tyto zdroje. Fond pro spravedlivou transformaci je sice užitečný, má však jistá omezení, která je třeba napravit, neboť není komplexní odpovědí na výzvy plynoucí ze spravedlivé transformace; lze jej však doplnit dalšími politickými opatřeními na úrovni členských států.

5.6 V zájmu zlepšení vztahu mezi politikami v oblasti životního prostředí a politikami v oblasti energetické transformace s politikami trhu práce a sociální ochrany EHSV požaduje, aby byla věnována větší pozornost ukazatelům udržitelné zaměstnanosti, které jsou k dispozici pro navrhování a provádění plánovaného mechanismu pro spravedlivou

([12]) https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/—dgreports/—dcomm/—publ/documents/publication/wcms_823807.pdf.
([13]) Stanovisko EHSV Strategie pro udržitelný růst na rok 2022 (Úř. věst. C 75, 28.02.2023, s. 35).
([14]) Stanovisko EHSV *Důstojné minimální mzdy v celé Evropě* (Úř. věst. C 429, 11.12.2020, s. 159).

transformaci. Je třeba zohlednit ukazatel **potenciálu dekarbonizace z hlediska zaměstnanosti** (DEP) v různých kategoriích NUTS. Pokud jde o údaje o dopadu nové energetické krize na zaměstnanost, databáze Evropský monitor pro restrukturalizaci Eurofound ([15]) poskytuje značný objem informací o dosavadních zkušenostech.

5.7 EHSV rovněž vyzývá k urychlení a zlepšení provádění **mechanismu pro spravedlivou transformaci** ([16]). EHSV oceňuje mobilizaci 55 miliard EUR do roku 2027 v regionech, které jsou nejvíce postiženy energetickou transformací, v zájmu naplnění cíle „nikoho neopomenout“, kdy budou kompenzovány socioekonomické dopady přechodu na klimaticky neutrální ekonomiku prostřednictvím tří pilířů: nového Fondu pro spravedlivou transformaci (investice ve výši více než 25 miliard EUR), režimu pro spravedlivou transformaci v rámci InvestEU (15 miliard EUR pro soukromý sektor) a nového úvěrového nástroje pro veřejný sektor (zmobilizuje veřejné investice ve výši 18,5 miliardy EUR).

5.8 EHSV se rovněž domnívá, že při formalizaci územních plánů transformace energetiky je vhodné podporovat nejen dohody o transformaci (regionální sociální konzultace), ale také osvědčené postupy v oblasti kolektivního vyjednávání a zapojení pracovníků do sociálně spravedlivé transformace energetiky. V tomto ohledu je třeba mít na paměti, že přechod na obnovitelnější zdroje energie zlepšuje kvalitu životního prostředí tím, že snižuje emise látek znečišťujících ovzduší, což je prospěšné pro zdraví a produktivitu práce.

5.9 EHSV považuje za nezbytné zajistit, aby zelený rozměr Evropy a transformace energetiky vytvářely pozitivní synergie s inkluzivní transformací, a to v zájmu úspěchu podniků, zvýšení počtu udržitelných kvalitních pracovních příležitostí pro pracovníky a blahobytu všech občanů v ekosystému, který respektuje zdraví planety.

V Bruselu dne 22. února 2023

Předsedkyně
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Christa SCHWENG

([15]) https://www.eurofound.europa.eu/observatories/emcc/european-restructuring-monitor.
([16]) https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/finance-and-green-deal/just-transition-mechanism_cs.

PŘÍLOHA

Následující pozměňovací návrhy byly v průběhu jednání zamítnuty, obdržely však alespoň čtvrtinu odevzdaných hlasů (čl. 74 odst. 3 jednacího řádu):

POZMĚŇOVACÍ NÁVRH 1

SOC/718 Energetická politika a trh práce

Odstavec 2.12

Změnit:

Stanovisko sekce	Pozměňovací návrh
EHSV vyzývá Komisi, aby při posuzování vnitrostátních plánů v oblasti energetiky a klimatu, jakož i v územních plánech spravedlivé transformace členských států ***posílila*** cíle v sociální oblasti a v oblasti zaměstnanosti, jako jsou:	EHSV vyzývá Komisi, aby při posuzování vnitrostátních plánů v oblasti energetiky a klimatu, jakož i v územních plánech spravedlivé transformace členských států ***podporovala větší důraz na*** cíle ***a politiky*** v sociální oblasti a v oblasti zaměstnanosti, jako jsou:
— zahrnutí aktivních politik zaměstnanosti, které usnadní přechod mezi zaměstnáními, a to prostřednictvím rekvalifikací a investic v oblasti vzdělávání týkajících se vysoce kvalitních zelených pracovních míst,	— zahrnutí aktivních politik zaměstnanosti, které usnadní přechod mezi zaměstnáními, a to prostřednictvím rekvalifikací a investic v oblasti vzdělávání týkajících se vysoce kvalitních zelených pracovních míst,
— podpora osob, které přišly o práci v důsledku dekarbonizace, pomocí finančních prostředků pocházejících od států a podniků, které jsou příjemci, s cílem zajistit, aby transformace energetiky mohla mít pozitivní bilanci v oblasti zaměstnanosti,	— podpora osob, které přišly o práci v důsledku dekarbonizace, pomocí ***vhodných politik a opatření na trhu práce a v případech, kdy to vyžadují vnitrostátní předpisy, pomocí*** finančních prostředků pocházejících od států a podniků, které jsou příjemci, s cílem zajistit, aby transformace energetiky mohla mít pozitivní bilanci v oblasti zaměstnanosti,
— rozvoj regionálního hospodářského potenciálu souvisejícího s energií z obnovitelných zdrojů, jakož i nových forem účasti na výrobě elektřiny (např. zakládání družstev pro vlastní spotřebu s kapacitou vytvářet přebytky pro společnost; podpora samostatné výdělečné činnosti v rámci výroby energie z obnovitelných zdrojů atd.),	— rozvoj regionálního hospodářského potenciálu souvisejícího s energií z obnovitelných zdrojů, jakož i nových forem účasti na výrobě elektřiny (např. zakládání družstev pro vlastní spotřebu s kapacitou vytvářet přebytky pro společnost; podpora samostatné výdělečné činnosti v rámci výroby energie z obnovitelných zdrojů atd.),
— účinný boj proti energetické chudobě. V evropském pilíři sociálních práv je stanovena záruka přístupu k energetickým službám pro všechny obyvatele (zásada 20).	— účinný boj proti energetické chudobě. V evropském pilíři sociálních práv je stanovena záruka přístupu k energetickým službám pro všechny obyvatele (zásada 20).
EHSV se domnívá, že pro dosažení těchto ambiciózních cílů je nezbytné podporovat rozvoj územních plánů zaměstnanosti a odborné způsobilosti pro budoucnost, a to s aktivním zapojením všech zúčastněných stran, zejména sociálních partnerů.	EHSV se domnívá, že pro dosažení těchto ambiciózních cílů je nezbytné podporovat rozvoj územních plánů zaměstnanosti a odborné způsobilosti pro budoucnost, a to s aktivním zapojením všech zúčastněných stran, zejména sociálních partnerů. ***V těchto plánech je zapotřebí rovněž zohlednit hospodářský dopad tempa transformace na podniky, a to zejména na ty malé a střední.***

Odůvodnění

Cílem pozměňovacího návrhu je upřesnit znění textu, pokud jde o zvýšení důrazu na cíle v sociální oblasti a v oblasti zaměstnanosti, a poukázat na to, že vyplácení finančních prostředků (pokud to vyžadují vnitrostátní předpisy) samo o sobě nestačí k vyřešení problému, který představuje úbytek pracovních míst. K podpoře a opětovnému začlenění nezaměstnaných osob na trh práce je zapotřebí mnohem více (politiky, správní opatření atd.).

Kromě toho, jak je rovněž zdůrazněno v odstavci 1.6 návrhu stanoviska, je důležité, aby tempo transformace bylo slučitelné se situací podniků, zejména těch malých a středních.

Výsledek hlasování:

pro: 73

proti: 78

zdrželo se: 8

POZMĚŇOVACÍ NÁVRH 2

SOC/718 Energetická politika a trh práce

Odstavec 5.2

Změnit:

Stanovisko sekce	Pozměňovací návrh
EHSV připomíná, že jedním z klíčových mechanismů správy a řízení pro provádění sociálně spravedlivých transformací a monitorování jejich pokroku je evropský semestr. EHSV již dříve uvedl, že provádění evropského pilíře sociálních práv v rámci cyklu evropského semestru spolu s jeho monitorováním prostřednictvím srovnávacího přehledu sociálních ukazatelů je krok správným směrem ([1]). Domnívá se však, že by měl být kladen větší důraz na interakci mezi politikami v oblasti životního prostředí a zaměstnanosti s cílem podpořit konečnou bilanci, která bude příznivá z hlediska vytvořených udržitelných kvalitních pracovních míst ***a záruk dostatečného*** příjmu pro ty, kteří přijdou o práci a nebudou moci nalézt novou. Je třeba posílit úlohu regionů a jejich sociální kapitál, inteligentní specializaci a agendu v oblasti lidského kapitálu. ([1]) Stanovisko EHSV *Další úvahy k tématu Roční analýza udržitelného růstu 2022* (dosud nezveřejněno).	EHSV připomíná, že jedním z klíčových mechanismů správy a řízení pro provádění sociálně spravedlivých transformací a monitorování jejich pokroku je evropský semestr. EHSV již dříve uvedl, že provádění evropského pilíře sociálních práv v rámci cyklu evropského semestru spolu s jeho monitorováním prostřednictvím srovnávacího přehledu sociálních ukazatelů je krok správným směrem ([1]). Domnívá se však, že by měl být kladen větší důraz na interakci mezi politikami v oblasti životního prostředí a zaměstnanosti s cílem podpořit konečnou bilanci, která bude příznivá z hlediska vytvořených udržitelných kvalitních pracovních míst***. Členské státy by měly v souladu se svými vnitrostátními předpisy rovněž umožnit a zaručit přístup k podpoře v nezaměstnanosti nebo k přiměřenému minimálnímu*** příjmu pro ty, kteří přijdou o práci a nebudou moci nalézt novou. Je třeba posílit úlohu regionů a jejich sociální kapitál, inteligentní specializaci a agendu v oblasti lidského kapitálu. ([1]) Stanovisko EHSV *Další úvahy k tématu Roční analýza udržitelného růstu 2022* (dosud nezveřejněno).

Odůvodnění

Vzhledem k tomu, že se v textu poukazuje na „ty, kteří přijdou o práci a nebudou moci nalézt novou“, považujeme za logické, aby se výrazem „příjem“ rozumělo „minimální příjem“. V tomto případě by použitá terminologie měla odpovídat formulaci použité v odstavci 1.5 návrhu stanoviska, tedy „zajištění přístupu k […] přiměřenému minimálnímu příjmu“. Kromě toho by bylo možné zmínit systémy podpory v nezaměstnanosti jednotlivých členských států.

Výsledek hlasování:

pro: 79

proti: 98

zdrželo se: 8

POZMĚŇOVACÍ NÁVRH 3

SOC/718 Energetická politika a trh práce

Odstavec 1.9

Změnit:

Stanovisko sekce	Pozměňovací návrh
EHSV se domnívá, že jak velké podniky, tak malé a střední podniky hrají důležitou úlohu při plnění cíle transformace energetiky, a to ***díky náročným podmínkám týkajícím se prosazování udržitelných kvalitních pracovních míst*** a sociální ochrany, a ***pro*** zajištění všeobecného přístupu k energetickým službám (například ***prostřednictvím*** předcházení energetické chudobě). Aby však bylo možné čelit největším obtížím, s nimiž se potýkají malé a střední podniky, EHSV vyzývá ke zlepšení programů pro přístup malých a středních podniků k financování, a to tím, že tyto programy budou zrychleny a zjednodušeny, přičemž budou zajištěny stálé podpůrné a doprovodné služby.	EHSV se domnívá, že jak velké podniky, tak malé a střední podniky hrají důležitou úlohu při plnění cíle transformace energetiky, a to ***tím, že prosazují a poskytují udržitelná kvalitní pracovní místa,*** a ***přispívají tak k zajištění*** sociální ochrany, a ***také tím, že mohou sehrát svou úlohu při*** zajištění všeobecného přístupu k energetickým službám (***a přispět tak*** například ***k*** předcházení energetické chudobě). Aby však bylo možné čelit největším obtížím, s nimiž se potýkají malé a střední podniky, EHSV vyzývá ke zlepšení programů pro přístup malých a středních podniků k financování, a to tím, že tyto programy budou zrychleny a zjednodušeny, přičemž budou zajištěny stálé podpůrné a doprovodné služby.

Odůvodnění

Cílem pozměňovacího návrhu je upřesnit znění a vysvětlit, jak podniky, včetně těch malých a středních, přispívají k zajištění udržitelných pracovních míst, a přispívají tak k sociální ochraně.

Výsledek hlasování:

pro: 76

proti: 99

zdrželo se: 8